

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ І СУЧАСНИЙ СТАН ВОЛИНСЬКИХ РУКОПИСІВ ОСКАРА КОЛЬБЕРГА (за матеріалами архівних досліджень Аґати Скрукві)

Проаналізовано історію формування і сучасний стан рукописних матеріалів з Волині на основі збірника “Волинь” та Додаткового тому, а також на основі архівних нотаток та кореспонденції О. Кольберга.

Визначено кількість записів польського дослідника, що залишилися неопублікованими, з’ясовано роль дописувачів та інформаторів фольклориста у вивченні зазначеного регіону, зосереджено особливу увагу на редакторській роботі Ю. Третьяка як видавця монографії.

Ключові слова: *О. Кольберг, збірник “Волинь”, рукопис, тека, архівні матеріали, регіон.*

Фольклорно-етнографічна монографія “Волинь” з’явилася через 27 років після смерті О. Кольберга і, звичайно, відрізняється від початкових задумів дослідника. Спочатку архівними матеріалами О. Кольберга займався його друг і соратник Ізидор Коперницький, потім збірник “Волинь” упорядковував і готував до друку польський етнограф Адам Фішер, а видавцем і редактором монографії був польський літературний критик Юзеф Третьак та двоє його помічників Станіслав Фішер¹ і Феліціан Шопський², які вибрали з рукописних матеріалів та видали тільки частину записів фольклориста з цього району. Однак неопублікованими залишилося багато українських і польських пісень, етнографічних матеріалів, нотаток тощо.

У 2002 році вийшов довгоочікуваний фольклористами і науковцями Додатковий том до збірника “Волинь” [25]. Загалом доповнення до монографії “Волинь” – це багатолітня клопітка праця колективу Інституту імені Оскара Кольберга. Редакційна колегія і упорядники – голова: проф. доктор Герард Лабуда (prof. dr hab. Gerard Labuda), члени комітету: проф. доктор Єжи Бартмінський (prof. dr hab. Jerzy Bartmiński), проф. доктор Людвік Белявський (prof. dr hab. Ludwik Bielawski), проф. доктор Чеслав Гернас (prof. dr hab. Czesław Hernas), доктор Богуслав Лінетте (dr hab. Bogusław Linette), проф. доктор Збігнев Ясевич (prof. dr hab. Zbigniew Jasiewicz), проф. доктор Гелена Капелусь (prof. dr hab. Helena Kapelusz), проф. доктор Броніслава Копчинська-Яворська (prof. dr hab. Bronisława Korczyńska-Jaworska), проф. доктор Ян Стеншевський (prof. dr hab. Jan Stęszewski).

Упорядником і автором вступної статті до цього видання є Аґата Скруква – дослідник та видавець спадщини О. Кольберга в рамках “Повного зібрання творів Оскара Кольберга” (“Dzieł wszystkich Oskara Kolberga”), яке видає Інститут імені Оскара Кольберга разом з Польським Народознавчим Товариством³. А. Скруква займається вивченням теоретичних і методологічних питань сучасної фольклористики, а також регіональними дослідженнями О. Кольберга. Вона автор і співавтор багатьох праць⁴.

У Вступі до Додаткового тому збірника “Волинь” дослідники та упорядники рукописної спадщини О. Кольберга – Аґата Скруква та Анна Руда – висвітлили перебіг регіональних досліджень фольклориста на Волині, його роботу з підготовки монографії до друку, відомості про кореспондентів та інформаторів, а також схарактеризували стан його рукописної спадщини тепер. Останнє – як питання маловідоме в українській фольклористиці – стало мотивацією написання нашої статті, яка

¹ Станіслав Фішер (Stanisław Fischer) – педагог і громадський діяч.

² Феліціан Шопський (Filicjan Szopski) – композитор, педагог, музичний критик, професор Консерваторії Музичного товариства.

³ Tom 43 – Śląsk; Tom 46 – Kaliskie i Sieradzkie; Tom 59/I – Materiały do etnografii Słowian zachodnich i południowych cz. I Łużyce; Tom 63 – Studia, rozprawy i artykuły; Tom 64 – Korespondencja Oskara Kolberga cz. I; Tom 65 – Korespondencja Oskara Kolberga cz. II; Tom 66 – Korespondencja Oskara Kolberga cz. III; Tom 70 – Pieśni ludu polskiego. Supplement do t. 1; Tom 73/I – Krakowskie. Supplement do t. 5–8 cz. I; Tom 73/II – Krakowskie. Supplement do t. 5–8 cz. II; Tom 73/III – Krakowskie. Supplement do t. 5–8 cz. III; Tom 75 – Lubelskie. Supplement do t. 16–17; Tom 81 – Pokucie. Supplement do t. 29–32; Tom 82 – Chełmskie. Supplement do t. 33–34; Tom 83/I, 83/II – Pszemyskie. Supplement do t. 35; Tom 84 – Wolyń. Supplement do t. 36.

⁴ Miller E., Skrukwa A., Tarko M. Dzieła wszystkie Oskara Kolberga / Katalog wystawy. Wstęp: Józef Burszta / Elżbieta Miller, Agata Skrukwa, Medard Tarko. — Warszawa: PTL, 1973. — 132 s; Millerowa E., Skrukwa A. Oskar Kolberg (1814–1890) / Elżbieta Millerowa, Agata Skrukwa // Dzieje folklorystyki polskiej 1864–1918 / [pod red. H. Kapelus i J. Krzyżanowskiego]. — Warszawa: ISW, 1982. — S. 25–103; Agata Skrukwa: Systematyka pieśni w «Dzielaх wszystkich Oskara Kolberga» w świetle źródeł rękopiśmiennych // Biuletyn Kwartalny Radomskiego Towarzystwa Naukowego. T. 24 z. 1/4: W setną rocznicę śmierci Oskara Kolberga 1890-1990. Studia i materiały. Radom: Radomskie Towarzystwo Naukowe. — 1987. — 158 s; Agata Skrukwa: Dzieje spuścizny rękopiśmiennej Oskara Kolberga i jej obecny stan // Oskar Kolberg. Prekursor antropologii kultury. Red.: Ludwik Bielawski, J. Katarzyna Dadak-Kozicka, Krystyna Lesień-Plachecka. Warszawa: Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk. — 1995. — 207 s. Agata Skrukwa, Dzieje archiwum Kolberga i ich konsekwencje dla kształtu edycji Dzieł wszystkich // Oskar Kolberg (1814-1890). Materiały sesji naukowej w dniu 26.XI.1994 r. — Kraków: Biblioteka, 1998. — 115 s. A jak będzie słońce i pogoda. Red.: Skrukwa Agata. — Poznań: wydawnictwo Instytut im. Oskara Kolberga, 2000. — 78 s; Agata Skrukwa, Niektóre problemy systematyki pieśni w Dziełach Wszystkich Oskara Kolberga // Fascynacje Folklorystyczne. STUDIA POŚWIĘCONE PAMIĘCI HELENY KAPELUŚ. — 2000. — XVII+187 s; Katarzyna Markiewicz, Agata Skrukwa, Oskar Kolberg (1814–1890). Etnograf, folklorysta, kompozytor. — Przysucha: Muzeum im. Oskara Kolberga, 2004. — 135 s.

ґрунтується передусім на матеріалах архівних досліджень А. Скрукви, про які вона згадує у Вступі та в інших публікаціях (див. вище).

Вивчення записів О. Кольберга з Волині у сучасних виданнях належно не висвітлено в науковій літературі. Окремі аспекти дослідження цієї проблеми містять монографії В. Юзвенко “Українська народна поетична творчість в польській фольклористиці ХІХ ст.” [6] та З. Болтарович “Україна в дослідженнях польських фольклористів ХІХ ст.” [2]. Загальну характеристику праць ученого з питань української етнографії та фольклору знаходимо у розвідках О. Пипіна “Етнографія малорусская” [4], М. Сумцова “Современная малорусская этнография” [5], В. Гнатюка “Oskar Kolberg – Wołyń. Obrzędy, melodje, pieśni...” [3], М. Азадовського “История русской фольклористики” [1], а також польських дослідників І. Коперницького “Oskar Kolberg” [27], С. Лама “Oskar Kolberg. Żywot i praca” [28], Я. Бистроня “Wstęp do ludoznawstwa polskiego” [12], А. Фішера “Rusini” [15], Р. Гурського “Oskar Kolberg” [16] та інших.

Таким чином, конкретизуємо наше завдання: проаналізувавши історію формування і сучасний стан рукописних матеріалів з Волині, визначити кількість записів О. Кольберга, що залишилися неопублікованими, з’ясувати роль дописувачів та інформаторів фольклориста у дослідженні зазначеного регіону, звернути увагу на редакторську роботу Ю. Третяка як видавця тому.

Уперше про збірник “Волинь” О. Кольберг згадує у листі до редакції “Biblioteki Warszawskiej”, у якому фольклорист звернувся за фінансовою допомогою до Народного Закладу ім. Оссолінських у Львові, подавши його директору, Августові Бельовському, план роботи із 62-х позицій [18, S. 102–106]. Монографія “Волинь” мала складатися із двох частин з таким поясненням: “Том 26 – “Західна Волинь” (“Wołyń zachodni”) (Луцьк, Ковель, Володимир)” і “том 43 – “Східна Волинь” (“Wołyń wschodni)”” [18, S. 303, 304]. Другу назву подано без назв головних осередків району.

Тека, де О. Кольберг збирав матеріали з Волині, позначено номером 26. У 1890 р. її вміст схарактеризував І. Коперницький, якому фольклорист заповів частину архівних матеріалів:

“Тека 26. *Волинь (Wołyń)*:

а) Велика кількість пісень з мелодіями, які записав О. Кольберг в околицях Ковеля (найбільше), Любомля, Дубна і Житомира. Між ними є кілька описів весіль, танців, трохи інших матеріалів і нотаток. З цього можна укласти цілий том, не надто малий.

б) Виписки, вирізки і нотатки з різних джерел про Волинь, невелика кількість.

в) Рукопис І. Прусіновського “Волинські казки, записані і опрацьовані ним у 1835 році”, дуже цікаві і варті, бути виданими у “Zbiogze Wiadomości” [26, k. 17].

Як зазначає А. Скруква, “сьогодні тека 26, яка зберігається в бібліотеці Польської Академії наук у Кракові, складається із двох частин під номерами 3206 і 3207. На жаль, не зберегли ані оригінальна обкладинка О. Кольберга, ані обгортка з нотатками І. Коперницького, про останню зауважив лише Ю. Третяк” [25, S. ХХІ]. Матеріали, що містяться у збірнику “Волинь” О. Кольберга, мають різне походження: це власні регіональні записи дослідника, його чистовики, рукописи інших осіб, спеціально зібрані для цієї монографії, нотатки та виписки з публікацій попередників дослідника та часописів того часу, а також копії записів, що їх зробив Ю. Третяк або хтось із його помічників.

Докладний огляд рукописних матеріалів із Волині О. Кольберга засвідчує, що ні першопочаткові джерела, тобто регіональні записи дослідника, його інформаторів та кореспондентів, ні зроблені на їх основі чистовики, що містилися колись у теці 26. *Волинь*, нині є не повними, не збереглися в такій послідовності, у якій залишив їх фольклорист [31, S. 37–53]. Деякі аркуші розділено навпіл (тобто по лінії згину), тому початок і кінець однієї пісні надбуємо в різних місцях. Наприклад, початок пісні “Малая пташина” міститься на аркуші 18, а її кінець – на аркуші 38 у папці 3207. Подібню цілісність колись становили аркуші 119 і 121, а також 21 і 89 у цій самій папці. Безсумнівним залишається той факт, що деякі аркуші були втрачені або перенесені до інших тек. Про втрату частини рукописів О. Кольберга свідчить насамперед те, що для кількох пісень, які опубліковані в збірнику, не знайдено жодних джерел у теці 26. *Волинь*. На розпорошення матеріалів О. Кольберга після його смерті вказує факт, що два аркуші із записами пісень, надрукованими у Додатковому томі до збірника “Волинь”, знаходяться в бібліотеці Ягеллонського університету в зібранні автографів М. Цехановської [25, S. 222–223]. Хто подарував колекціонерці рукописи О. Кольберга, порушуючи цілісність його спадщини і розпорядження заповіту, не вдалося встановити [25, S. ХХІІ].

Невелика кількість рукописних матеріалів із Волині О. Кольберга міститься в інших регіональних текстах: 19. і 20. Ruś Czerwona (“Русь Червона”), 21/22. Pokucie (“Покуття”), 28. Polesie (“Полісся”), 25. Ukraina (“Україна”), 33, 36, 39. і 42. Miscellanea (“Місцелланеа”), 2184. Miscellanea (“Місцелланеа”), 3203. Chelmskie (“Холмщина”), що зберігаються в архіві Польського Народознавчого Товариства у Вроцлаві [10], а також у теці Przemyskie (“Перемишльщина”) – у бібліотеці Варшавського університету [11].

У спадщині О. Кольберга серед рукописних матеріалів з Волині найбільшу частину становлять його регіональні записи. Більшість з них міститься у двох папках (як уже зазначалося вище під номерами 3206 і 3207), які є продовженням давньої теки волинської, що походила з досліджень на Волині влітку 1862 р. і містять здебільшого пісні та інструментальні мелодії. Частина цих записів походила із сіл Більче, Туличів, Туричани, Нири, Купичів, Ки-

силин, Пустомити. Седлище, міст Житомир, Висоцьк, Любомль, де О. Кольберг або його інформатори записали по кілька десятків пісень та мелодій. Наприклад, близько 170 пісень та мелодій без текстів, а також розлогий опис весілля мають локалізацію “Більче”, “Більче. Суховоля” і “Суховоля”, 90 пісень і записи весілля – “Туричани”, близько 80 пісень і опис весілля – “Туличів”. З інших місцевостей, зокрема з міст Рівне, Луцьк, Берестечко, Бердичів, Ковель та з сіл Обзир, Набруска, Любар, Тагачин, Боромля, походило по кілька чи кільканадцять пісень.

На нотних аркушах О. Кольберг стисло записував дві або три мелодії на одному нотному стані, а якщо це була мелодія з текстом пісні, то під ним подавав лише першу строфу або початкові слова. Повні тексти пісень до цих мелодій фольклорист іноді фіксував на полях нотних листків, рідше на окремих аркушах. Так О. Кольберг записував інструментальну музику, а також танці з приспівками. Для запису пісень на слух він обирав аркуші без нотного стану, малював його сам у потрібному місці й подавав під мелодією увесь текст. Зазвичай він був записаний *in continuo* (неперервно), без поділу на строфи, а на початку рядка ставив лише тире. Не підписував текст під мелодією з поділом на склади. У регіональних записах пісень із Волині значно рідше опускав фрагменти пісень чи приспів, що повторюються, ніж у матеріалах з етнічно польських теренів. Однак частіше, ніж у польських записах, в українських піснях знаходимо пояснення деяких слів. О. Кольберг фіксував їх безпосередньо у тексті пісні, у кінці рядка чи над ним, що свідчило, що тлумачив це виконавець чи особа, яка допомагала фольклористові під час досліджень. Деякі з цих нотаток не містять відповідника польською мовою, а лише значення, яке приписував їм інформатор в контексті виконуваної пісні, наприклад, “ринда – друга дружина”, “семя – громада” [25, S. XXIV].

У регіональних записах весіль мелодії з піснями та опис обряду іноді були занотовані на окремих аркушах. О. Кольберг, як довідуємося з скупих відомостей про його регіональні дослідження, не був безпосереднім глядачем весілля. Безперервна участь у кількадечному обряді та запис власних спостережень, мелодій і текстів пісень було в тогочасних умовах неможливим. Тому дослідник записував перебіг весілля від інформатора, якому, можливо, спочатку було легше розповісти про все, що зазвичай там відбувається, а потім заспівати пісні. На думку А. Скрукви, “вірогідно, що інформатор, який добре знав обряд весілля, і виконавець пісень, а особливо інструментальних мелодій, це були дві різні особи. Описи обряду й окремо записи пісень та мелодій об’єднані певними символами (цифрами або графічними позначками)” [25, S. XXIV–XXV]. Так було укладено регіональні описи весіль “з Турійська, Ковеля”, “з Висоцька”, “в Більче”, фрагменти яких опублікував Ю. Третяк у збірнику “Волинь” (“Весілля I” і “Весілля II”) [24, S. 1–51], а також “Весілля IV” у Додатковому томі [25, S. 51–69]. Інші записи весіль, повністю або частково, мають фіксації мелодій безпосередньо в описі, а покликання відсилають до текстів пісень, що виконувалися на ту саму мелодію. В описі весілля “в Більче” (“Весілля IV”) О. Кольберга зафіксував лише чотири пісні та покликання на п’яту. Ймовірно, до цього опису належать мелодії та пісні, що були записані на іншому аркуші також у с. Більче, однак фольклорист не об’єднав їх жодними символами, і тому вони були опубліковані в окремому розділі в Додатковому томі до збірника “Волинь” [25, S. 51–57 і 58–69].

Серед безпосередніх регіональних записів О. Кольберга збереглися ще відносно скупі нотатки інших обрядів та звичаїв, одягу, будівель, вірувань, анекдотів, два прислів’я, дві загадки та кілька пояснень слів. Більшість з них записана на аркушах серед пісень під час безпосередніх досліджень Волині у серпні–вересні 1862 р.

Е. Міллер зауважує, що “зазвичай нотатка про місце запису знаходилася у верхньому куті і мала загальний характер, що відносилася до усіх записів на цьому аркуші, а також вказувала, де саме О. Кольберг проводив дослідження” [29, S. 15–36]. Іноді над мелодіями чи текстами фольклорист записував додаткову назву, що означала місце походження виконавця пісні або місцевість, в якій, на думку інформатора, вона була популярною. Дуже рідко О. Кольберг фіксував дати у своїх записах, у рукописних матеріалах з Волині їх узагалі нема. Винятково він теж вказував інформацію про народних інструменталістів, співаків чи інформаторів, частіше записував імена виконавців, які не походили з народу.

У рукописних матеріалах містяться лише дві примітки про народних співців, музикантів та оповідачів. Перша біля пісні про Св. Миколая, яку виконував на лірі “Пилипко грав (Филип) під Дубном” [24, S. 393], а друга – біля тексту великого розміру “від пасічника у п. Сераковського. Оповідання” [24, S. 367–373]. Окрім того, подано ще кілька нотаток про виконавців, що не походили з народу. Одним з них був Леон Конопацький, якого О. Кольберг зустрів у с. Чортовець на Покутті. Виконавцем кількох пісень міг бути хтось із родини Прушинських. Кілька пісень співала дружина власника Розаліївки, пані Пьотровська.

Біля пісні “Голуб сивий” О. Кольберг зазначив ім’я виконавця “Пашковський” [24, S. 163–164]. На думку А. Скрукви, “йдеться про Юзефа Пашковського (1787–1858) – полковника наполеонівських військ. Це прізвище О. Кольберг кілька разів зафіксував в інших рукописних матеріалах, як виконавця польських патріотичних і військових пісень” [25, S. XXVI]. Варто додати, що біля пісні “Голуб сивий”, яку О. Кольберг занотував із голосу Ю. Пашковського, нема відомостей про місце запису, а ввійшла вона до збірника “Волинь” лише тому, що її рукопис містився у волинській теці.

Особливу групу архівних матеріалів О. Кольберґа становлять записи його кореспондентів, які не були виконавцями народних пісень, легенд, переказів тощо, а лише поціновувачами та збирачами українського фольклору. А. Скруква вважає, що “[...] збирати фольклор на Волині Кольберґові допомагало кілька осіб – на це вказує розмаїття почерків архівних записів. Деякі з них сильно збагатили теку матеріалів, наприклад, автор рукопису “Українські співи і танці” зафіксував понад сто пісень, інші особи передали кілька пісень, звичайно, без мелодій, або лише поодинокі тексти” [25, S. XVI–XVII]. І. Коперницький, описуючи роботу О. Кольберґа під час регіональних досліджень на Покутті, зазначив: “Вичерпавши все, що тільки можна було на одному місці, і, отримавши в особі господаря чи іншої особи поціновувача і сталою кореспондента на майбутнє, переїжджав він в другу місцевість, подібно облаштовану” [24, S. X]. Аналіз архіву О. Кольберґа свідчить про те, що постійних, доброзичливих інформаторів у фольклориста було лише кілька з усіх теренів давнього Польського королівства, яке він досліджував упродовж п’ятдесяти років роботи. Якщо говорити про Волинь, то співпраця та була, ймовірно, обмежена часом налагодженню контактів О. Кольберґа з місцевою інтелігенцією до подорожі та коротким періодом перебування в регіоні восени 1862 р. Повстання в січні наступного року, бої, які точилися на Волині, а потім репресії учасників повстання і їхніх сімей, заслання у Сибір, конфіскація маєтків, вимушена еміграція головно вплинули на труднощі та розрив контактів, що були налагоджені під час регіональних досліджень у 1862 р.

Серед архівних матеріалів з Волині надібуємо рукописи дописувачів фольклориста, які раніше були укладені або виконані спеціально на прохання О. Кольберґа, або стали результатом безпосередньої його співпраці з інформаторами та виконавцями. Однак ці матеріали, вірогідно, містять популярні пісні в цій місцевості або ті, що були до вподоби авторові запису, чи випадково дібрані. Активними інформаторами й дописувачами О. Кольберґа на Волині були Ян Прусіновський, Михайло Солтан, Вацлав Дундер та пані Пьотровська (у рукописах ніде не вказано її імені. – Прим. авт.).

Я. Прусіновський передав О. Кольберґові рукопис 25-ти казок, перекладених польською мовою. Однак нині в архіві фольклориста його нема, а тексти казок відомі лише зі збірника “Волинь”. У монографії Ю. Третяк зазначив, що підпис автора важко прочитати, однак подав цитату Я. Прусіновського, що містилася в кінці рукопису: “Запис цих казок нашого народу я зробив ще 15 років тому. Тут багато стилістичних і навіть орфографічних помилок, неправильних виразів. Однак зберігаю його як пам’ятку своїх перших письмових спроб, які я зробив у той час, ніж те, що міг і можу зараз, 5 квітня 1850, Житомир” [24, S. 412]. Авторство цього рукопису вказав І. Коперницький в описі волинської теки, вірогідно, спираючись на відомості, які отримав від О. Кольберґа. У збірнику “Волинь” Ю. Третяк вказав, що Я. Прусіновський записав казки у 1835 р., а через 15 років, у 1850 р., можливо, під час впорядкування своїх документів, вирішив залишити цей манускрипт як пам’ятку і матеріали для власної праці. О. Кольберґ зберігав рукопис Я. Прусіновського у теці 26. *Волинь*, але ні він, ні автор не зазначили, що ці казки були записані в цьому регіоні, зокрема, в околицях Житомира. Невідомо також, чи Я. Прусіновський записував українські казки, а потім їх перекладав польською мовою, чи відразу тлумачив, слухаючи оповідачів.

М. Солтан надіслав фольклористові кілька прислів’їв і приказок, дві загадки, текст пісні і короткий словник із с. Більче у листі від 27 жовтня 1862 р. [25, S. 346–347]. Ці записи, без сумніву, було зроблено спеціально для О. Кольберґа, хоча добірка матеріалів не була з ним узгоджена. На звороті цього листа польський дослідник записав короткий прозовий текст, ймовірно, теж восени 1862 р. [25, S. 346].

О. Кольберґ отримав від В. Дундера¹ зошит із мелодіями і текстами, де містилося понад тридцять пісень із Чехії та різних районів Галичини [14, S. 182–184]. На обкладинці фольклорист вказав ім’я автора: “Вацлав Дундер”. Серед записів В. Дундера міститься пісня “Горе ж мені, горе” без зазначеного місця запису, але у чистовику О. Кольберґа ця пісня доповнена мелодією і локалізацією: “Від Почаєва, Бродів” [25, S. 149–150]. У збірнику “Волинь” Ю. Третяк опублікував ще одну пісню із зошита Дундера – “Дід рудий, баба руда” [24, S. 378–379]. У нотатках чеського дослідника вона подана з мелодією, але без паспортизації, однак у чистовику О. Кольберґа вказано її місце запису “від Кам’янця-Подільського”.

Четвертою особою, чії записи містяться у збірнику “Волинь”, є пані Пьотровська. Це прізвище О. Кольберґ зазначив двічі: біля власного запису мелодії [7, к. 1] і над текстами, зафіксованими іншою особою [7, к. 7]. З опису А. Скрукви дізнаємося, що на аркуші з мелодіями О. Кольберґ з одного боку зафіксував п’ять мелодій з текстами першої строфи і долучив нотатку: “Пьотровська з Розаліївки під Києвом”, що виразно вказує на виконавця. На звороті цього аркуша фольклорист записав чотирнадцять мелодій з першими строфами чи початковими словами пісні і зазначив локалізацію “з Овруча”. Біля записів повних текстів пісень, зроблених іншою особою, бачимо таку саму нотатку О. Кольберґа: “Пьотровська з Розаліївки під Києвом” (“з Овруча”), яка свідчить, що автором цих записів була пані Пьотровська [25, S. XXX]. На титульній сторінці теки 25. *Україна*, в якій містяться

¹ Вацлав Дундер (1817–1878?) – чех, урядовець у Галичині, який захоплювався народною музикою, публікував у чеській пресі переклади польської художньої літератури, а також збирав пісні і прислів’я. Як і О. Кольберґ, був дописувачем часопису “Рух музичний” у Варшаві і це, можливо, сприяло їхньому знайомству під час перебування О. Кольберґа у Кракові 1857 р.

вказані вище аркуші, І. Коперницький зазначив: “Українські мелодії та пісні здебільшого записав сам О. Кольберг у Варшаві у маєтках українських поміщиків, які там проживали, правдоподібно, п. Титуса Пьотровського з Розаліївки Київського повіту (помилково зазначено “з Овруча” Мінської губ.)” [7, karta nlb]. І. Коперницький вказав на помилку О. Кольберга в окресленні положення Розаліївки. У чистовиках цих нотаток, де О. Кольберг поєднав свої записи мелодій з повними текстами пісень з рукопису Пьотровської, подав локалізацію: “від Овруча (Розаліївка)”, “від Овруча, Калинівка”, “від Овруча, Розаліївка (Калинівка)”, “з Овруча біля Києва (Розаліївка)”, а також “від Овруча” і “Розаліївка”. Вірогідно, що О. Кольберг добре не знав місце розташування Розаліївки, можливо, тому спочатку вказав її положення в Овруцькому повіті замість у Васильківському. Цю помилку спростував І. Коперницький у згаданій вище цитаті. “Географічний словник Польського Королівства...” (“Słownik geograficzny Królestwa Polskiego”) підтверджує інформацію, що Пьотровські були власниками села Розаліївка у Васильківському повіті, а с. Калинівка, що вказано в паспортизації деяких інших пісень, знаходиться в Овруцькому повіті [32, S. 828]. Можливо, пісні з локалізацією “від Овруча” виконувала інша особа, не пані Пьотровська, а вона лише зафіксувала повні тексти пісень не до всіх мелодій. Однак у чистовиках О. Кольберга локалізація “Калинівка” з’являється біля пісень з мелодіями, що їх співала Пьотровська. На думку А. Скрукви, “таке переміщення записів сталося через розташування частини рукописів у волинській теці, а частини в теках 25. Україна і 28. Волинська Полісся і Пінщина (видана під назвою “Білорусь-Полісся”)” [25, S. XXX].

Іншу групу фіксацій, зроблених у Варшаві, складає рукопис О. Кольберга і записи текстів невідомої особи [7, к. 3 і 4]. Фольклорист занотував тринадцять мелодій із першими строфами чи початковими словами пісень із локалізацією “Вівсянини під Самгородком, Махнівка”. Повні тексти до восьми з них знаходяться в рукописі невідомого автора, в якому міститься ще дев’ятий текст пісні “Не ходи, Грицю, на вечорніці” [25, S. 114, 115, 147, 165, 198–199, 206–207, 213, 222, 223]. Цей рукопис не має окресленого місця запису, але всі чистовики О. Кольберга, в яких з’єднано мелодії з текстами пісень невідомого автора, мають ідентичну паспортизацію “Вівсянини під Самгородком, Махнівка”. Однак залишається невідомим, чи автор (авторка) рукопису текстів був також виконавцем пісень, як пані Пьотровська, чи особою, яка лише допомагала О. Кольбергові записувати тексти.

Серед архівних матеріалів невідомих авторів з Волині найбільшим є рукопис “Українські співи і танці” (“Ukrainische śpiewy i tańce”) [8, к. 170–186]. За свідченням А. Скрукви, “на сімнадцяти аркушах зафіксовано 117 текстів пісень і 74 мелодії. Невідомо, чи мелодії і тексти занотувала одна особа, однак можна припустити, що авторами цього рукопису було двоє людей. Автор (авторка) не зазначив місця запису всього рукопису, лише подав паспортизацію двох текстів: «Очі чорні, брови карі» – «Волинська пісня популярна в Сереховичах» [24, S. 328–329], «Ей, під вішнею, под черешнею» – «Польська пісня популярна в Грудку» [25, S. 182]. Переписуючи ці пісні, О. Кольберг подав локалізацію “з Ковеля», «з Ковеля (Сереховичі)», треба вважати, що весь цей рукопис репрезентує фольклор з околиць Ковеля. Деякі записи текстів пісень містять нотатки: «Волинська пісня», «Жартівлива пісня», «Черчик», «Обжинки», «Танці до скоку» і т. д.” [25, S. XXXI].

На думку дослідників, можна припустити, що цей рукопис було зроблено на прохання О. Кольберга, оскільки під текстами пісень автор часто робив такі примітки: “Пізніше завершу обробку всіх пісень” [8, к. 175], “Інший запис строф до всіх попередніх і теперішніх мелодій разом зібраних” [8, к. 182]. Вірогідно, ці нотатки були адресовані О. Кольбергові. З цим рукописом пов’язаний інший чистовик невідомого автора. Старанно переписаний і перекладений польською мовою з правильними орфографічними зауваженнями автора вказує, що це була більш освічена особа, ніж автор “Українських співів і танців”. Цей рукопис містить вісім текстів пісень без мелодій і зазначеного місця фіксації. Варто зазначити, що п’ять із них є ідентичними із записами у рукопису “Українські співи і танці” і, найвірогідніше, що звідти вони були й переписані. Відсутність трьох інших текстів з “Українських співів і танців” вказує на те, що останній рукопис є неповним, а його автор з невідомих причин не встиг переписати і відредагувати всі пісні [25, S. XXXII].

Прикладом іншого виду співпраці є кілька аркушів з піснями із с. Більче [9, к. 40–45]. Тут невідомий автор старанно занотував тексти семи пісень без мелодій, а пізніше на полях О. Кольберг доповнив деякі з них мелодіями. На першій сторінці вгорі невідома особа подала назву місцевості, а далі на вільних місцях записувала інші пісні. І тут можна припустити, що автором цих записів також був виконавець пісень [25, S. XXXIII]. Решта рукописів невідомих авторів – це, як правило, один текст, рідко кілька текстів, які О. Кольберг доповнював мелодіями і паспортизацією [9, к. 102 і 20].

Як відомо, О. Кольберг не вказував жодних дат у своїх нотатках, тому хронологію волинських записів можна встановити з його листів та інших джерел. У 1857 р. він мав велику кількість мелодій із Волині, яку записав у Варшаві. Це були рукописи вже згаданих пісень з околиць Овруча, Розаліївки і Самгородка. З того часу походить також запис трьох пісень “з околиць Рівного”, зроблених у Варшаві [24, S. 122, 274–275, 301–302]. Ці пісні зафіксовані на звороті листа Антонія Бялецького до редакції часопису “Хроніки регіональних і закордонних новин” (“Kroniki Wiadomości Krajowych i Zagranicznych”) від 24 травня 1857 р., в якому йшлося про збірник “Пісні польського народу” (“Pieśni ludu

polskiego”) О. Кольберга, що був опублікований у той час. Можна припустити, що польський фольклорист довго не зберігав його, тому дата запису зазначених вище пісень практично збігається з тою, що зазначено в листі. Значно пізнішими були записи двох пісень, що їх виконував Л. Конопацький із с. Чортовець [24, S. 130–131, 279]. Усі інші рукописи О. Кольберга були зроблені, вірогідно, у 1862 р. Ймовірно, з того часу походять записи із сіл Туличів, Туричани, Більче і м. Житомир. До них також належать рукописи невідомих авторів, зокрема “Українських співів і танців”, які співпрацювали з дослідником під час його подорожі на Волинь.

Більшість записів О. Кольберга з цього регіону – це український фольклор, невелика кількість польських пісень та дві чеські пісні. Серед українських пісень варто звернути увагу на ті записи, у яких міститься нотатка про автора чи виконавця. Зокрема, пісня із с. Туричани “Чи є в світі молодичка” [24, S. 107–108] містить нотатку О. Кольберга “Бонковський, українська”¹. П’ять його композицій згадано у “Словнику польських музикантів” (“Słownik muzyków polskich”) [33] і серед них міститься пісня “Гандзя цяця молодичка”, що була опублікована в Києві близько 1855 р. Запис О. Кольберга в с. Туричани 1862 р. є варіантом цієї пісні Д. Бонковського. Однак невідомо, чи це народна пісня (текст і мелодія) була джерелом для Д. Бонковського, чи, навпаки, О. Кольберг записав популярну пісню (вже перефразовану), ім’я автора якої ще не стерлося в народній пам’яті [25, S. XXXIV].

Другий твір, авторство якого відоме, – це пісня “Козак на чужині” Антонія Станіславського², що записав Кольберг у Житомирі [24, S. 273–274]. А. Станіславський написав цю пісню приблизно 1837 р. і стала вона настільки популярною, що Ян Чечот опублікував її як народну у своєму збірникові “Селянські пісеньки з-над Німана, Дніпра і Дністра” (“Piosnki wieśniacze znad Niemna, Dniepra i Dniestra”, 1845) [13]. Подібно, як у випадку з піснею Д. Бонковського, нині важко сказати, чи народна пісня стала джерелом для А. Станіславського, чи навпаки. Однак О. Кольберг зазначив, що твір А. Станіславського був опублікований у Петербурзі і, ймовірно, фольклорист добре знав це видання, однак ніде не вказав його назви [25, S. XXXIV–XXXV]. Літературне походження мають також пісні “Козак пана не знав з віку” зі збірника Тимка Падури [25, S. 226] та “Віють вітри, віють бурі” з “Наталки Полтавки” Івана Котляревського [25, S. 163–164].

Після докладного зіставлення збережених рукописів О. Кольберга з опублікованим виданням Ю. Третяка можна твердити, що не всі матеріали з волинської теки ввійшли до збірника 1907 р., натомість там уміщено багато записів з інших регіонів. У Вступі видавець пояснив власні принципи відбору, опрацювання та класифікації записів О. Кольберга у збірнику “Волинь”, однак не всі засади реалізовував на практиці.

По-перше, у збірнику “Волинь” Ю. Третяк мав намір помістити лише тексти і мелодії пісень, які зібрав сам фольклорист, й оминати нотатки та виписки О. Кольберга з часописів та інших видань його попередників. Однак, за підрахунками польської дослідниці А. Скрукви, й рукописних матеріалах знаходимо понад 400 пісень і мелодій, які не ввійшли до монографії, хоча і є власними записами польського дослідника [25, S. XV]. Неопублікованими залишилися також описи хрестин, весілля (з с. Більче), похорону та деяких календарно-обрядових звичаїв, які зафіксував О. Кольберг або хтось із його інформаторів. Більшість неопублікованих пісень знаходяться на тих самих аркушах регіональних записів, що й опубліковані матеріали. Це нові тексти, які рідко є їх варіантами. Ймовірно, Ю. Третяк подібно, як і О. Кольберг свого часу, був обмежений розміром монографії та коштами друку. З цього приводу видавець писав так: “[...] передрук нотаток і вирізок з різних газет, які знаходяться серед записів О. Кольберга, змінюють витрати друку, а матеріалам, зібраним безпосередньо самим Кольбергом, великого значення не додають” [24, S. VII]. У Вступі Ю. Третяк подав лише назви часописів і книг, з яких фольклорист робив нотатки або назви яких знав [24, S. VII–IX]. Однак А. Скруква зазначає, що “ця бібліографічна довідка є неповною, а тому унеможливає ідентифікацію публікацій” [25, S. XV]. Нині нотатки із часописів та видань XIX століття є важкодоступними, тому залишаються єдиним джерелом, що вказують, якими виданнями користувався О. Кольберг при підготовці власних записів та що було відомо про фольклор Волині у той час.

По-друге, Ю. Третяк не приділяв належної уваги питанню варіативності текстів, оскільки частина рукописних матеріалів з волинської теки походила з інших регіонів України, Польщі, а також з Білорусі. Тому в збірнику “Волинь” міститься чимало текстів з околиць Золочева, Кам’янця-Подільського, Києва чи Сквири, а навіть із Несвіжа (біл. Нясвіж. – Прим. авт.). Зокрема, тут ідеться про пісні, що містяться на тих аркушах, де О. Кольберг зіставляв варіанти текстів із різних околиць, а Ю. Третяк їх усіх опублікував без жодних пояснень. Наприклад, це три варіанти пісні “Кажут люде, щом щасливий” з локалізацією “з Любара”, “Золочева” й “Овруча” [24, S. 255–258] або два варіанти пісні “В милим закуточку чате” з “Любара” і “Брацлава” [25, S. 88–89]. В архівних матеріалах міститься чимало варіантів польських пісень із різних регіонів. На думку А. Скрукви, “вони, ймовірно, походили з раннього періоду діяльності О. Кольберга, коли він планував видавати збірники народних пісень одного жанру або одної тематичної групи. Однак після зміни своїх початкових планів дослідник не перемістив рукописних матеріалів з одної теки в іншу, а за-

¹ Діонізій Бонковський – композитор-аматор з Бердичева, діяльність якого припадає на середину XIX століття, відомий як автор пісень.

² Антоній Станіславський (1817–1883) – поет, перекладач, пізніше професор права у Казанському та Харківському університетах.

лишав там, де було зроблено більшість записів” [25, S. XVII]. У монографії Ю. Третяк також не помістив текстів пісень, які О. Кольберг виписав зі збірників Ромуальда Зенкевича (з околиць Любомля, Пінськ) [35], Ж. Паулі та В. Залеського (з Галичини) та інших.

По-третє, у збірнику “Волинь” видавець часто поміщав пісні та мелодії без паспортизації. Для частини з них можна було б визначити локалізацію після зіставлення волинських записів з іншими рукописними матеріалами О. Кольберга. Хоча у Вступі Ю. Третяк зазначав про це, однак він не шукав цієї інформації поза текою 26. Волинь. Як зауважує А. Скруква, “опрацьовуючи і готуючи матеріал до друку, видавець ставив собі за мету опублікувати волинську теку О. Кольберга, а не матеріали до монографії “Волинь”. Можливо, він припустився, що це рівнозначно” [25, S. XVII].

По-четверте, Ю. Третяк не дотримувався принципів та засад О. Кольберга щодо систематизації пісень і редакції текстів. Зокрема, у збірнику видавець не помістив в окремому розділі пісень літературного походження, авторство яких зазначив сам дослідник у рукописах, а розпоросив по всьому томі [25, S. XVII–XVIII]. Дві пісні весняного циклу опубліковано у розділі “Різні пісні” [24, S. 396–397], а колядки – у розділі “Лірницькі релігійні пісні” [24, S. 390–391], незважаючи на наявність у збірнику розділу “Календарно-обрядові пісні”. Також трапляється, що варіанти одного циклу пісень знаходяться у двох різних розділах [24, S. 155–156 і 402, 106 і 163–164].

Редакторське втручання у записи О. Кольберга Ю. Третяк пояснював, що, їдучи на Волинь 1862 р., фольклорист не знав української мови. У Вступі видавець підкреслив, що через те треба ще більше цінувати матеріали О. Кольберга, адже він “записував все на слух” [24, S. X], часто цього добре не розуміючи. Ю. Третяк навів також кілька помилок, що їх припустився дослідник через нерозуміння тексту. У Вступі він зазначив, що “мовна корекція у деяких випадках була просто необхідною, тому зробив її всюди, де був абсолютно переконаний, що слова пісні повинні мати те, а не інше значення” [24, S. X]. Однак не всі редакторські втручання у тексти можна вважати виправданими. Наприклад, у тексті пісні “Червона калина всеїкі лих закрасила” [24, S. 182–183] Ю. Третяк змінив слово “маю” на “маєш” (“дума, що гиншу милу маєш”), тому що це слова дівчини, яка відповідає на запитання хлопця. У цій самій пісні слова “невірна дружинонька” виправив на “невірна дівчинонька”, а ця зміна вже порушує внутрішню закономірність тексту. На думку А. Скрукви, після докладного зіставлення збірника “Волинь” із записами О. Кольберга простежується, що поза граматичними і лексичними помилками фольклориста та його інформаторів у монографії чимало ляпсусів через неправильне прочитання рукописів, їх інтерпретацію тощо [25, S. XIX].

По-п’яте, Ю. Третяк не оцінив на належному рівні діалектних особливостей фольклорного матеріалу Волині О. Кольберга. У Вступі видавець зазначив: “Щодо діалектних особливостей вимови деяких звуків (зокрема, голосних), то їх О. Кольберг намагався показати, але доволі часто, як бачимо це з його записів, вагався між вживанням тої чи іншої літери. З того лише приводу використання цілком точної діалектологічної картини під час видання збірника його пісень я вважав невірним, що в даному випадку неможливо застосувати до здобутків. [...] я думав, що мені потрібно певною мірою стандартизувати написання або радше вимову” [24, S. X–XI]. Те, що Ю. Третяк називав “ваганням”, теперішні мовознавці-діалектологи оцінили вдалою спробою передачі звучання проміжних звуків (наприклад, “миєні”, “не беййте”, “Соєлоха”, “в чистім полю”). За їхньою оцінкою всі матеріали О. Кольберга як з польських, так і з українських теренів, нині заслуговують на значно більшу довіру, ніж на рубежі XIX–XX століть [17; 21; 22; 23; 34]. Польський дослідник про власні записи текстів з України писав так: “Я сам не знаю досконало руської (української. – Прим. авт.) мови, подорожуючи в різні регіони Русі, я механічно записував все, що чув, намагаючись передати докладно звуку польським літерами...” [20, S. 142]. Варто зауважити, що О. Кольберг, готуючи до друку свої матеріали з Покуття, Холмщини чи різних регіонів Польщі, не мав змоги докладно передати вимову своїх інформаторів [22, S. XLIX]. Зокрема, у друкованих виданнях фольклорист не позначав проміжних голосних звуків подвійними літерами, а також дуже рідко ставив наголос. Однак, записуючи матеріал на Волині, О. Кольберг намагався передати місцевий діалект, про що свідчать як тексти, опубліковані у монографії, так і рукописні матеріали.

Збірник “Волинь”, який видав Ю. Третяк понад сто років тому, дав змогу етнографам і фольклористам ознайомитися з матеріалами О. Кольберга з цього регіону. Однак докладне вивчення рукописів фольклориста, що розпочалося у 1964 р. і тривало впродовж багатьох років, засвідчило, що теперішній стан його архіву не відповідає тому, що було залишено у 1890 р. Насамперед ідеться про матеріали з Волині, докладний аналіз яких свідчить, наскільки багато записів О. Кольберга залишилося поза виданням Ю. Третяка [25, S. XX].

Нині, аналізуючи стан волинських рукописів О. Кольберга, можна зауважити, що не всі регіональні записи мають свої відповідники в чистовиках. Імовірно, дослідник не був спроможний відредувати всі пісні або частина чистовиків була втрачена. Також не для всіх чистовиків збереглися їх першоджерела, тобто регіональні записи О. Кольберга чи його кореспондентів. Однак, як зазначає А. Скрукви, можна твердити, що донині залишилося більшість зібраних ним матеріалів до планованої монографії [25, S. XXXV].

Збірник “Волинь” і Додатковий том до нього мають велику цінність для науковців. Зокрема, неоціненними залишаються записи весіль, пісні та мелодії різних жанрів, не-

великі обсягом описи звичаїв і ритуалів. Збірник “Волинь” більш вартісний порівняно з виданнями попередників О. Кольберга не лише кількісно, а й якісно, з огляду на те, що більшість пісень – це власні записи фольклориста з докладною паспортизацією і нотатками. Варто зазначити, що метою, яку ставив перед собою О. Кольберг під час регіональних досліджень і підготовки матеріалів до друку, був об’єктивний аналіз фольклору того чи іншого регіону України, на протипагу багатьом російським дослідникам, які шукали в народній творчості підтвердження тези, що українська мова – це діалект російської. Без сумніву, для О. Кольберга Волинь – це український регіон, що колись входив до складу Речі Посполитої, а фіксація фольклору цього краю була для нього такою ж важливою, як народна творчість інших теренів України, Польщі, Литви тощо.

Отже, наукова спадщина О. Кольберга й донині залишається предметом дослідження для фольклористів, етнографів, музикологів, діалектологів та краєзнавців, а його збірник “Волинь” посідає чільне місце в історії української фольклористики.

Література

1. Азадовский М. К. История русской фольклористики : у 2 кн. [вступ. статья В. Жирмунского] / Марк Константинович Азадовский. — Москва : Учпедгиз, 1958. — Т. 1. — 479 с.
2. Болтарович З. Україна в дослідженнях польських етнографів XIX ст. / Зоряна Болтарович. — К. : Наук. думка, 1976. — 139 с.
3. Гнатюк В. Oskar Kolberg — Wołyń. Obrzędy, melodie, pieśni. Z brulionów pośmiertnych przy współdziałaniu St. Fischera i F. Szopskiego wydał Józef Tretiak. Kraków, 1907. Nakładem Akademii Umiejętności / Володимир Гнатюк // Записки Наукового товариства ім. Шевченка. — 1908. — Т. 82. — С. 228–235.
4. Пыпин А. Н. История русской этнографии / Александр Николаевич Пыпин. — Санкт-Петербург : Тип-я М. М. Стасюлевича, 1891. — Т. 3 : Этнография малорусская. — 425 с.
5. Сумцов Н. Современная малорусская этнография / Николай Сумцов // Киевская старина. — 1896. — Т. 54. — С. 138–143.
6. Юзвенко В. А. Українська народна поетична творчість у польській фольклористиці XIX ст. / Вікторія Арсенівна Юзвенко. — К. : Вид-во АН УРСР, 1961. — 132 с.
7. Archiwum Oskara Kolberga, teka 25. Ukraina, sign. 1285.
8. Archiwum Oskara Kolberga, teka 26. Wołyń, sign. 3206.
9. Archiwum Oskara Kolberga, teka 26. Wołyń, sign. 3207.
10. Archiwum PTL.
11. Archiwum Warszawskiej Biblioteki.
12. Bystroń J. S. Wstęp do ludoznawstwa polskiego / Jan Stanisław Bystroń. — Lwów : Jakubowski, 1926. — 176 s.
13. Czeczot J. Piosnki wieśniacze znad Niemna, Dniepra i Dniestra / Jan Czeczot. — Wilno, 1845.
14. Dunder W. Pieśni narodowe słowiańskie / Waclaw Dunder // Przyjacieli Domowy. — 1859. — № 23–24. — S. 182–184.
15. Fisher A. Rusini / Adam Fisher. — Lwów–Warszawa–Kraków : Zakł. Narod. im. Ossolińskich, 1928. — 192 s.
16. Górski R. Oskar Kolberg. Zarys życia i działalności / Ryszard Górski. — Warszawa : LSW, 1974. — 286 s.
17. Gruchmanowa M. Oskar Kolberg jako gwaroznawca / Monika Gruchmanowa // Oskar Kolberg 1814–1890. — Kraków : Biblioteka, 1998. — S. 27–34.
18. Kolberg O. Dzieła wszystkie. T. 64. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 1 (1837–1876) / Oskar Kolberg. — Wrocław–Poznań : PTL, 1965. — XL, 696 s.
19. Kolberg O. Dzieła wszystkie. T. 65. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 2 (1877–1888) / Oskar Kolberg. — Wrocław–Poznań : PTL, 1966. — 740 s.
20. Kolberg O. Dzieła wszystkie. T. 66. Korespondencja Oskara Kolberga. Cz. 3 (1883–1890) / Oskar Kolberg. — Wrocław–Poznań : PTL, 1969. — VI, 896 s.
21. Kolberg O. Dzieła wszystkie. T. 56. Ruś Czerwona. Cz. 1 / Oskar Kolberg. — Wrocław–Poznań : PTL, 1976. — LXXXI, 445 s.
22. Kolberg O. Dzieła wszystkie. T. 49. Sanockie-Krośnieńskie. Cz. 1 / Oskar Kolberg. — Wrocław–Poznań : PTL, 1974. — LX, 552 s.
23. Kolberg O. Dzieła wszystkie. T. 63. Studia, rozprawy i artykuły / Oskar Kolberg. — Wrocław–Poznań : PTL, 1971. — XLVIII, 672 s.
24. Kolberg O. Dzieła wszystkie. T. 36. Wołyń. Obrzędy, melodie, pieśni / Oskar Kolberg. — Wrocław–Poznań : PTL, 1964. — XII, 452 s.
25. Kolberg O. Dzieła Wszystkie. T. 84. Wołyń. Suplement do t. 36 / Oskar Kolberg. — Poznań : PTL, Instytut im. Oskara Kolberga, 2002. — LIV, 506 s.
26. Kopernicki I. Charakterystyka tek Kolbergowskich / Izidor Kopernicki // Rękopis w Archiwum Muzeum Etnograficznego w Krakowie, sign. 191, k. 17.
27. Kopernicki I. Oskar Kolberg / Izidor Kopernicki. — Kraków : Jagel. bibl., 1889. — 157 s.
28. Lam S. Oskar Kolberg. Żywot i praca / Stanisław Lam. — Lwów : Jakubowski, 1914. — 96 s.
29. Miller E. Kolbergoskie metody bierania i wydania tekstów ludowych w świetle rękopisów / Elżbieta Miller // Oskar Kolberg. Prekursor antropologii kultury / [red.: Ludwik Bielawski, J. Katarzyna Dadak-Kozicka, Krystyna Lesień-Plachecka]. — Warszawa : Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk. — 1995. — S. 15–36.
30. Millerowa E., Skrukwa A. Oskar Kolberg (1814–1890) / Elżbieta Millerowa, Agata Skrukwa // Dzieje folklorystyki polskiej 1864–1918 / [pod red. H. Kapelus i J. Krzyzanowskiego]. — Warszawa : ISW, 1982. — S. 25–103.
31. Skrukwa A. Dzieje spuścizny rekopisiennej Oskara Kolberga i jej obecny stan / Agata Skrukwa // Oskar Kolberg. Prekursor antropologii kultury / [red.: Ludwik Bielawski, J. Katarzyna Dadak-Kozicka, Krystyna Lesień-Plachecka]. — Warszawa : Instytut Sztuki Polskiej Akademii Nauk. — 1995. — S. 37–53.
32. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. Tom IX: Pożajście — Ruksze. — Warszawa, 1888. — 960 s.
33. Słownik muzyków polskich. T. I. — Warszawa: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 1960.
34. Urbańczyk S. O Kolbergu w sto lat po jego śmierci / Stanisław Urbańczyk // Oskar Kolberg 1814–1890. — Kraków : Biblioteka, 1998. — S. 9–10.
35. Zienkiewicz R. Piosenki gminne ludu pińskiego zebrał i przekładał ... / Romuald Zienkiewicz. — Kowno, 1851.

History of Formation and Modern State of Oscar Kolberg’s Volyn Manuscripts (as Based on Archives Surveys of Agata Skrukwa)*

Iryna Zbyr**

The article reviews the history of formation and the modern stage of Volyn manuscripts based on the Volyn collection and the Additional volume, but also with the archival notes and the correspondence of Oscar Kolberg. It defines the number of records, which was unpublished, the role of correspondents and informants in studying folklore of the region, pays special attention to editorial work of Yuzef Tretiak as a publisher of the monograph.

Key words: *Oskar Kolberg, Volyn collection, manuscript, file, archival materials, region.*

* This work was supported by Hankuk University of Foreign Studies Research Fund of 2015.

** PhD Professor, Department of Ukrainian Studies, Hankuk University of Foreign Studies.